

ЦЕНТРАЛНА ИЗБИРАТЕЛНА КОМИСИЯ
Обществен съвет

ПРОТОКОЛ

№ 154

На 18.04.2023 г. се проведе заседание на **Обществения съвет към ЦИК**.

ПРИСЪСТВАХА:

Цветелина Пенева – председател на **Обществения съвет, Сдружение „Демокрация и законност“**;

Ива Лазарова – заместник-председател на **Обществения съвет, Институт за развитие на публичната среда**;

Надежда Гологанова – заместник-председател на **Обществения съвет, Гражданска инициатива за свободни и демократични избори**;

Велко Милоев – **Българско сдружение за честни избори и граждански права – Плевен**;

Румяна Дечева – **Европейска асоциация за защита на човешките права – България**;

Свилена Гражданска – **Институт за социална интеграция**;

Стефан Манов – **Българско сдружение за честни избори и граждански права – Пловдив**;

Тодор Гунчев – **Федерация на независимите студентски дружества**;

Заседанието бе открито в 18 часа и 20 минути и председателствано от госпожа **Цветелина Пенева** – председател на **Обществения съвет към ЦИК**.

* * *

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Уважаеми колеги, откривам днешното редовно заседание на Обществения съвет към Централната избирателна комисия.

Дневният ред е изпратен по имейл.

1. Обсъждане и приемане на основни теми и раздели и разпределение на работата по бъдещия анализ на Обществения съвет към ЦИК за изминалите избори.
2. Разни.

Има ли някои други предложения за редакция по дневния ред?

ТОДОР ГУНЧЕВ: Аз имам предложение и това е по отношение на разпределението, така както е формулирано.

Мога ли да попитам, това означава, че ще обсъждаме становището или означава, че ще разпределяме теми и раздели, както е формулиран проекта за дневен ред по точка първа.

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Според мен и двете.

ТОДОР ГУНЧЕВ: Приемам.

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Има ли някой против? Няма.

Приема се дневния ред.

Започваме с **точка първа**.

Кой иска да се изкаже по точка първа? Тодор Гунчев.

ТОДОР ГУНЧЕВ: Редно е този, който е направил предложението, както и Ива Лазарова евентуално, по нещата, които тя е коментирала, ако иска да каже няколко думи или това е достатъчно, което е написала.

ВЕЛКО МИЛОЕВ: Първоначалното предложение беше от мен, само хронология на събитията. Малко след изборния ден изпратих няколко теми с основни констатации и препоръки. Цветелина Пенева се включва в

заседанието. Отговарям на желанието на Тодор Гунчев да говори първо, този който е дал предложението. Идеята на този материал е първо да постигнем някакво принципно съгласие не за точни формулировки, а за основни констатации, изводи и препоръки. После този материал беше леко допълнен с още две, три точки. После получихме по имейл коментари от Ива Лазарова и тази вечер получихме коментари от Румяна Дечева по нейната точка, която коментира устно миналия път за хартията и машината. Аз се постарях да запиша това, което тя казваше и го изпратих да види дали отговаря на това, което е искала да каже и да го редактира, което тя направи. Така че до тук сме в момента. Това е от мен засега.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Здравейте! Извинявайте за забавянето, но имах ангажимент.

Днес получихме коментари преди малко дойдоха, аз ги видях, но не съм имала възможност да ги чета, защото бях на среща, а малко преди 18.00 часа са получени. Аз нямам какво да кажа по това, което е написано.

Мисля, че за да бъдем оперативни тази вечер можем да тръгнем по тезите и да видим къде имаме консенсус и по консенсусни теми да продължим да работим. Защото явно не по всичко можем да имаме консенсус. Поне това е моето впечатление.

РУМЯНА ДЕЧЕВА: Аз за яснота само за по-бързо четене сложих в червено това, което съм допълвала, за да бъде по-лесно при обсъждане.

ИВА ЛАЗАРОВА: Аз бях писала също в червено. Не знам дали Руми Дечева го е видяла. Казвам само накратко. Гласуването в два дни ми се вижда неудачно. От всички държави в Европейския съюз, в Чехия се практикува такава. Ние в коментарите в текста, който съм ви написала, предвид средната активност в секция, средния брой гласували в предишни избори и досега, не намираме за необходимо да се гласува в две недели и два дни, защото това първо ще усложни целия процес. Има безброй въпроси, които могат да се породят, по отношение дори на

социологическите агенции и на прогнозите коя партия къде е, по опазването на резултатите, неимоверно много ще се оскъпи изборния процес изобщо, план сметката ще нарасне, съдейки по избори две в едно. Ако на комисиите тази година са дадени 32 милиона за възнаграждение на СИК и РИК, на избор две в едно те се удвояват, тоест бюджета ще стане 60 млн. само за възнагражденията на комисиите. Това го казвам, защото перото възнаграждения е най-високо във всички план сметки за организация на изборите. Казвам, че за нас гласуването в два различни дни не е добре. Ако се опитаме да вървим по спасяване поне частично на машините, сме напълно съгласни с това, да се върне окончателния протокол от машинното гласуване. Това изключително много ще улесни работата на комисиите. Ако се върви към някакво спасяване на машинното гласуване и запазване на смесеното такова, то няма смисъл да дълбаем в допълнителни, поне според нас, начини да се усложни този и без това клет изборен процес.

По скоро можем да вървим към някакво обединение, по отношение на това, как да се улесни изборния протокол, как да се върне и да може този протокол окончателен от машината, било то с преписване или не. Добре е коментара за намаляване на изборния ден. Съгласни сме с намаляване на хората в комисиите, нищо че това не е засегнато, то също се ръководи от факта, че много малко хора гласуват в секциите. Има места в които комисия от седем или девет души е напълно безсмислена.

За дизайна на бюлетината бях написала коментар, въпреки че по-късно с Велко Милоев когато говорихме, той уточни изобщо, че не става въпрос тя да е цветна или с картинка, а по скоро е много по-удачно да поговорим за това, как да се разшири тълкуването на това, какво е действителен глас. Защото в крайна сметка, ако някой е зачеркнал партията, която харесва и X или V е в полето, в което е името на

формацията, това не би следвало да прави гласа недействителен. Това е посока в която сме съгласни да обсъждаме.

За образователния ценз коментарите ми бяха малко по-остри. Образователният ценз за нас като организация е недопустим да е изискване към членовете, които ще влизат в комисиите. Всякакви видове тестове, някаква банка с хора, които са ги преминали, които са предавали назад във времето безпроблемни протоколи, ако може да се състави и да се върви към едно подобно решение, ми се струва удачно за обсъждане. Ако нещо пропускам, ще стане ясно в хода на разговора.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Благодаря. Има ли други желаещи да се изкажат по тази точка?

ТОДОР ГУНЧЕВ: Говорим по доста от темите и аз започвам отзад напред, това което каза Ива Лазарова за образователния ценз. Става неразбиране на термина, който се използва, казва се образователен ценз. Аз съм изключително против да няма някакъв ценз. От тази гледна точка и това което виждам от опита си и от наблюдението на колегите е абсолютно задължително, това което сме го говорили преди четири, пет години поне част от ръководството, по някакъв начин да бъдат минимум обучени или минимум включени в задължително обучение и след това да има база данни с тези хора. Това със сигурност няма как да е образование в рамките на нормалната скала специалист, бакалавър, магистър и т.н., защото ако ги има ще е много добре, но не мисля, че е приложимо това нещо. Считам, че трябва да има ценз и това е мнението и това се потвърждава на последните избори, както и от всички други неща, които сме ги говорили и няма какво да ги повтарям. Трябва да има някакъв ценз. Не считам, че тези обучения трябва да бъдат формални, които се провеждат. Нашето мнение е, че тези обучения би трябвало по някакъв начин да са задължителни за всички като ръководството. Във всяка една комисия трябва да има минимум двама човека, които са минали цялото обучение и по някакъв начин са показали,

че те знаят. Да не е един, а да са двама, за да може да има най-малко две различни гледни точки, ако се наложи тълкуване на дадена разпоредба в Изборния кодекс или някакъв казус, който е в случая. Спирам до тук за ценза.

По отношение на видеонаблюдението не искам да влизам в детайли. Липсва ми любимия събеседник Дончо Пачиков, с който можеше доста да си поговорим за качествата на камерите и къде, какво се вижда, как се вижда и какво може да бъде отчетено. Защото ако трябва да влизаме в теория на конспирацията, по отражението в очите може да видиш какво точно се гласува, ако се даде достъп до видеозаснемане и какво точно се прави, това са щуротии. Не считам, че трябва да слагаме видеонаблюдение, както говориха преди самите избори, за да има дисциплиниращ ефект. Това по скоро би било буквално и явно признаване на неспособността на ЦИК, изборната администрация да се справи с хората, които са. Като пряк досег до начина на преброяване и до повишаване на общественото доверие добре, но с доста ясни и точни указания, а не както сега. Първите два дни да се чудим дали то реално е правене на паралелно преброяване или за показване, как точно се прави преброяване, което е леко безсмислено. Единствено го приемам от гледна точка на повишаване доверието в изборния процес.

По разделянето на изборния ден в различни дни. Доколкото съм на ясно, ние и в момента го имаме това. Когато имаме местни избори, ние когато имаме балотаж има гласуване в последователни дни. Забележката или коментара, който е направен тук по отношение запазване на хартиените бюлетини, доколкото аз съм на ясно и доколкото си го формирам като процес е възможно да се направят общи преброителни центрове, които да са електронни и след това да се проведе хартиеното гласуване. По този начин няма да се пазят никакви бюлетини, просто се

разделят нещата. Дали да е в събота или неделя веднага след това или трябва да е предишната седмица, не съм си го изяснил за мен.

В тази връзка поддържаме нашето становище, което сме го дали доста отдавна, по отношение на така наречените преброителни центрове и което сме го коментирали нееднократно на Обществен съвет и считаме, че това е една добра практика, която може да бъде използвана и чисто технически може да се каже, тя по какъв начин да допринесе за цялостния процес. Да стане така, че тези преброителни центрове реално да бъдат полезни и улеснения, а не затрудняване.

За медийните пакети ние нееднократно сме го казвали и продължаваме да си държим на становището, че за нас са неработещи, и второ не помагачи за демократичния процес като цяло. Ако един политически проект има достатъчна сила, енергия и желание да направи нещо, независимо колко е маргинална групата, която го подкрепя би трябвало да са достатъчно жизнени, за да могат да се организират и да имат достъп. Ако се направи на генерална основа, както се дава достъп до всички публични телевизии, по някакъв начин да бъде това нещо направено, може би, но като цяло считаме, че към настоящия момент по този начин медийните пакети не работят.

Последното нещо в темите, това което за поредна година липсва и за което ние сме се заели, да видим какво ще направим до следващата седмица като наблюдение, това е по отношение на толкова прокламираните противодействия на държавата и на органите, срещу така наречения контролиран вот. Така че този контролиран вот при всички случаи би трябвало да има някакви действия, които са предприети и като информация нито от ЦИК, нито от някой друг сме получили. Приключих със забележките.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Румяна Дечева има думата.

РУМЯНА ДЕЧЕВА: Напълно съм съгласна с Тодор Гунчев. Подкрепям всяка дума, която каза за медийните пакети. От нашия анализ се вижда, че някои от политическите субекти получават по-малко гласове по време на изборите, отколкото валидните подписи, които внасят в ЦИК. Ако те са се регистрирали и в България, регистрацията не позволява едно лице да подкрепи повече от един политически субект за явяване на избори, ако те са се регистрирали, имали са повече подкрепа и след похарчване на 40 000 лева са получили по-малко гласове, без коментар.

Това е бизнес за едни хора е ясно, въобще няма да влизам в това, но също ние имаме нещо, което подготвяме за следващото работещо Народно събрание, това или друго, за цялостната политика на отразяване на кампанията в медиите. По начина, по който съществува в момента, правната рамка оставя Националната телевизия и Националното радио, „Хоризонт“ и „Христо Ботев“ и всички техни поделения в страната, в неинтересна за избирателите позиция в сравнение с частните медии. Националните медии, обществените съществуващи от нашите средства са принудени да дават време равно и като гледаемост, и като продължителност на субекти, които няма какво да правят в националния ефир.

Една реплика към Ива Лазарова. В Швеция се гласува почти две седмици, в Чехия два дни. Има повече страни. Проверете си информацията. Това не води до двойно, тройно или експоненциално увеличение на разходите. Става дума за добра организация на изборите, нещо което никога не е обсъждано в България, а не за механично умножаване на разходи въз основа на практики, които би трябвало да са променени в момента, в който тръгнаха към машинно гласуване. С това приключих. След десетина минути ще се изключи, защото след 19.00 часа няма да мога да присъствам. Ще помоля Тодор Гунчев докато е на линия да гласува.

ИВА ЛАЗАРОВА: Адванс вотинг може да е гласуване по пощата. Това ще намали разходите, но няма как да стане.

РУМЯНА ДЕЧЕВА: Адванс вотинг има, поне аз се сещам в Европа, седем различни форми. Като пощата е само една от тях. Но това в момента ми се струва, че не е част от темата. По скоро става дума за изнасяне на гласуване преди официалния ден на гласуване.

ИВА ЛАЗАРОВА: Защото за Швеция там гласуваха хора с увреждания примерно, някои които гласуват с прокси и прочее. Аз по спомен казах за Чехия. Няма смисъл да продължаваме по тази линия.

По отношение гласуването в два тура, тогава на местни избори гласуваме за кмет, което организацията на мажоритарни или на втори тур за президент е някак си доста по различна по отношение на това, да организираш за 27, 28 партии и коалиции.

ТОДОР ГУНЧЕВ: Не е съвсем така, защото някой път в някои местни избори има достатъчно политически субекти, даже и местни, които са повече отколкото в националните избори регистрирани партии.

ИВА ЛАЗАРОВА: Да, но на втори тур гласуваш само за кмет.

ТОДОР ГУНЧЕВ: Така е, съгласен съм. Цялата комисия организираш, всичко се прави наново.

ИВА ЛАЗАРОВА: Броят много по-лесно. Едно е да преброиш за кандидата А и кандидата Х, отколкото да повтаряш цялото упражнение което си правил примерно една неделя.

ТОДОР ГУНЧЕВ: Съгласен съм. Права си. Казвам, че го има и това като опция. Когато виждаме, че явно проблема е в известна степен, няма да казвам човешкия фактор, защото за мен това е гаден израз, но проблема е, че реално не е добре организирано с хората, които правят това нещо и това е ясно и видимо. Не можем да търсим улеснение. Това е все едно да кажем, да ви трябва да вземете диплома, да направите тест по аритметика, но понеже не го взимате, да снижим нивото.

ИВА ЛАЗАРОВА: Упражнението с човешкия фактор ще се повтори два пъти, ние ще платим като за два дни.

ТОДОР ГУНЧЕВ: Факт е и заплащането.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Колеги, други изказвания има ли по темата? Велко Милоев.

ВЕЛКО МИЛОЕВ: Аз съм написал, каквото съм мислил.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Стефан Манов, какво е твоето мнение по материалите, които са споделени.

СТЕФАН МАНОВ: На мен ми се струва, че най-напред трябва да си отговорим на въпроса, какъв е периметъра до момента. Защото ми се струва, че въз основа на изборите засягаме теми, които са много дълбочинни и по никакъв начин, според мен не могат да бъдат обсъдени в един такъв по-спешен ход, какъвто е доклад за едни избори.

Моето предложение би било, най-общо казано това, което наричам екзотични идеи, които не са имали основа в българската изборна практика до този момент, да оставим за друга форма, друг момент, било то при отваряне на Изборен кодекс, становища и т.н., кръгли маси, тук се фокусираме върху това, което се случи на изборите, какви изводи вадим от там в рамките на законодателствата, шествали в последните няколко години. Защото има три теми – машини и хартия, видеонаблюдение и вероятно паравани. В този смисъл ще ни спести доста дебати и различни позиции, които иначе ще затормозят писането, така ми се струва. Това като най-общо виждане. А вече по конкретните теми не съм влезнал в най-големи детайли, защото не съм имал време, за да коментирам. Аз мисля, че трябва да се придържаме към неща, в които имаме някаква малка или много обща позиция, вече изработвана преди. Защото ще е трудно да търсим нови пресечни консенсусни точки за неща, които сме ги изговаряли многократно.

Третото нещо, което искам да кажа, че вероятно има теми, които са технически и теми които са принципни. Например техническа тема е оформянето на протокола. Техническа тема е вероятно в някаква степен обучението на секционните комисии. Принципни теми са как се брои. Използват ли се изцяло възможностите на машините или има ръчно преброяване и малко по-дълбочинни.

Имайки предвид всичко това като го очертавам, в момента ми е трудно да взимам позиция. Според мен има доста работа от писане, от „втасване“ на тези въпроси. Така че може би като метод на работа е да не избързваме с гласувания това да, това не, а да помислим най-малкото върху периметър и структура. Това ми беше като тема. В този смисъл, за да го разтълкувам, гласуване два дни. Машини за броене на бюлетини бих ги сложил настрана, защото в момента не са неща, които могат да намерят обща база в анализ на едни избори. Това са много по-дълбочинни въпроси.

Образователен ценз за СИК също ми се струва, че е тема, ако критерия е какво се имали по законодателството в последните години и какво рационално можем да подобрим въз основа на българския опит, някак си до този периметър бих се ограничил, просто разсъждавайки в този документ.

Иначе идеи би могло да има много за подобряване, за видеоизменение фундаментално, стана дума и за дистанционно гласуване предварително. Говорим за примери, французите живеещи извън Франция гласуват събота, за да не бъдат повлияни от резултатите в неделя, а тези които са в часовите зони, в които така или иначе националните резултатите ще излязат. Има много аргументи, но ми се струва, че не трябва да влизаме на този терен, защото няма да намерим лесен изход от него. Това беше като общо съображение.

ТОДОР ГУНЧЕВ: Твоето мнение е, че тотално няма смисъл от машинни центрове и по принцип от машини за броене.

СТЕФАН МАНОВ: Моето мнение беше да не говорим за неща, които досега не са съществували в българската изборна практика и които са много различни от това, което се е случило на последните избори, защото анализа ще стане не просто анализ на изборите, а ще стане фундаментален труд, който не мисля, че ще успеем да го разработим. Включително и за преброителните центрове мисля, че трябва да е извън сегашния периметър. Изказването ми беше свързано с периметъра на работата на този анализ. Да не се впускаме в екзотични неща, които никога не са били в българската изборна практика. Все едно да кажем, да направим изборен календар, последната сряда на м. март национални избори. Такова нещо няма в Конституцията. Такива екзотични неща да не ги правим, защото ще се загубим в дебрите. Да се фокусираме върху конкретните избори, с конкретните неща, които сме видели в две групи въпроси. Като технически дадох например вида на протокола и принципно какво се ползва за броенето, дали пълния капацитет на машините или не, да бъде малко по-обран и по локализиран върху останалото. Видеонаблюдението, паравани като технически аспект, работата на ЦИК. Например, че за първи път от години ЦИК си позволи изобщо да хвърли в кошчето десетки сигнали и да не ги разгледа, поради липса на време в изборния ден.

ТОДОР ГУНЧЕВ: Аз тук се съгласявам с теб, че темата, която трябва да обсъдим също и да я включим по отношение на сигналите. Доколкото разбирам, предлагаш да сменим концепцията. Защото досега винаги когато сме правили наблюдение и констатации, винаги сме давали предложения, какво точно трябва да се направи. Поне винаги е било така. Предлагам да се ограничим само до първата част. Да казваме какво сме наблюдавали, какво сме видели, без да казваме според нас еди-какво си е по-добре на база на анализите преди това.

СТЕФАН МАНОВ: Ние да даваме препоръки, но в рамките на неща, които съществуват в изборното законодателство или са съществували, но не които никога не са били ползвани в България.

ТОДОР ГУНЧЕВ: Първо, доколкото си спомням, предложението за машинните центрове, защото това коментирахме, преброителните центрове да ги нарека, това предложение доколкото знам е от организацията на Ива Лазарова и това е коментирано много пъти. Ако досега не сме коментирали неща и решения, които биха били полезни, би трябвало и за машините да не коментираме, защото преди четири години нямаше машинно гласуване. Аз съм за да направим наблюдението, да си кажем констатациите, но със сигурност да си кажем и това, какво предлагаме. Дали ще са преброителни центрове, дали протокола.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Велко Милоев заповядай.

ВЕЛКО МИЛОЕВ: Аз имам едно предложение и едно уточнение.

Предложението ми е продължителността на това заседание да зависи от чувството ни, доколко сме запознати с обсъждания документ, а моето лично чувство е, че не сме достатъчно запознати.

А уточнението като илюстрация на първото по темата машинно гласуване Стефан каза, доколкото чух, че не е успял да прочете документа. Пълноценното използване на функционалностите на машините е първата точка в препоръките заедно със запазване на избора на гласоподавателя, коя от двете технологии да предпочете. И като уточнение към Тодор Гунчев и към Стефан Манов, преброителните центрове ги бях сложил накрая с идеята да започнат да се тестват. Първо да се избере типа и функционалност на машини за броене, защото знаем, че има типове пригодени за секциите, има типове пригодени за масово броене на бюлетини, както беше преди три, четири години в Лондон. Преброиха 20 млн. бюлетини за нула време на няколко центъра.

Първо, да се реши какъв тип скенери искаме за секциите или за преброителните центрове. Да се внесат няколко парчета. Да ги тестваме тук и след това да се тестват извън изборите и след това да се тестват в експериментално преброителни центрове, както беше по Кодекса на Фидосова от 2011 г.

Същината на това предложение е, че там може да има нещо екзотично, да не го правим както с други нововъведения на сто процента, както беше видеонаблюдението и за мен е едно малко чудо, че „Информационно обслужване“ успяха да се справят на толкова прилично ниво. Но не се въвеждат така нови технологии в изборния свят и това би трябвало всички да го знаят. Първо се тества. Това беше от мен.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Благодаря. Надежда Гологанова има думата.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Аз разбрах изказването на Стефан Манов в смисъл, че предлага да са нещо от рода на два документа. Единият да е по-приоритетен в спешен порядък, където основно да засегнем какво се е случило. Някои предложения, които са в рамките на познатата българска практика, което вероятно би имало полза, ако се окажем след няколко месеца наново на избори. Защото за преброителните центрове няма как да стане, ако изборите са примерно след четири месеца или шест месеца, според мен.

Някои от тези теми за преброителните центрове и какво друго, да е в малко по далечна перспектива в един следващ документ. И в този смисъл аз ще се съглася със Стефан, че ние всъщност никъде не сме разказали в този документ, какво сме видели и какво не е било добре на тези избори. Така че трябва и това да го включим поне по един абзац или два в началото на всяка от точките.

По първата точка за машина или за хартия, ние сме за първия вариант, който е предложен, който е вариант А, едновременно в един и

същи ден да има избор машина или хартия. И бихме искали малко да се разшири, машинният протокол да се препише не само общото число, но и гласовете за партиите.

ВЕЛКО МИЛОЕВ: Не съм написал може би изрично, че се предлага използването на флашките, които да се изтеглят в изчислителните центрове.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Да, написал си го и в това няма нищо лошо, но за нас може би по-водещо е финалния машинен протокол.

Трябва да се допише в РИК да направят сравнение между данните между единия източник и другия. Имаме дребни допълнения, но ако избираме между трите варианта сме за първия вариант.

Видеонаблюдението, малко са ни разнопосочни мненията. По принцип не бяхме за приемане на видеонаблюдението и като цяло сме склонни и да отпадне, но след като са купени устройствата и има може би някаква частична полза от тях, дисциплинираща или за анализ от експерти, може още един или два пъти да се използват на следващите избори, преди да се вземе окончателно решение. Мисля че това е засега.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Колеги, има ли други изказвания? Свилена имаш ли нещо да кажеш по темата.

СВИЛЕНА ГРАЖДАНСКА: Колеги, този път съм неподготвена, заради професионална и лична ангажираност и не бях видяла, че има прикачен документ и не съм го чела. Ще го погледна и ако има нещо, до края на вечерта ще го върна.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Благодаря. По отношение на структурата на документа, колеги имаме ли консенсус да започнем да разработваме темите, по които имаме общо взето съгласие. Примерно връщане на функционалността на машините. Надя тук изказа една вариация на това, което е написано от Велко Милоев, което за мен лично е

ново, да сравняваме данните от машинния протокол с данните от флашките.

ВЕЛКО МИЛОЕВ: Преписаното от машинния протокол с данните от флашките.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: В нашата организация това, което сме говорили, сме говорили да се върне изцяло машинното преброяване на машинното гласуване, тоест да се ползват функционалностите на флашките, а машинния протокол да се разпечатва за сведение и да не се пренася никъде другаде, защото пренасянето на числа води до грешки. Това е била тезата, която сме дискутирали в нашата организация. И в този ред на мисли, даже ни хареса мисълта да има два протокола или две части на секционния протокол. Едното да бъде разпечатката от машинния, другото да бъде това, което е установено от хартиеното преброяване.

Според нашата организация трудно е да се върне изцяло машинно гласуване при секции над 300 избиратели. Това на този етап най-вероятно няма да се случи. И по-добре да се съсредоточим към връщане на пълните функционалности на машините, поне това да се върне. Това е нашето становище по отношение на хартия или машина.

По отношение на идеите да се гласува в повече от един ден, това което коментирахме в началото на нашето заседание, считам че нашето общество не е подготвено за такива радикални промени. Винаги сме говорили, че изборното законодателство не трябва да се променя така радикално, както бе променено доскоро и всякакви промени трябва да се правят след предварително тестване. В този ред на мисли бихме подкрепили да се тестват преброителни центрове. Финала на документи ни се струва много силен. Изцяло като експериментално предложение, защото тук има също много неизвестности. По начина по който се говори за преброителни центрове, това означава, че недействителните бюлетини от

хартиеното гласуване отново ще се запазят. Това е в случай, че се брой след като избирателя си е дал гласа, той е отишъл в урната и след това урната е отишла до преброителния център. Слушахме и други предложения от народни представители от предишното Народно събрание, които предлагаха веднага след като се гласува на хартия, да се използва оптичен скенер за отчитане на гласа и ако бюлетината е недействителна, избирателят има възможност за повторно гласуване. Това ние определяме като екзотични идеи, които на този етап не трябва да се предлагат и дискутират. Така че много внимателно с всякакви нови технологии. Стига ни едно видеонаблюдение, което виждате, че се превърна в основна тема на тези избори, а други теми можеха да бъдат водещи на изборите. Например обучението на секционните комисии или формата на секционния протокол, за да не се стига до куриозите, на които бяхме свидетели и да не се стига до курюза да имаме резултат от изборите, който като го погледнем, да е пълен с аритметически грешки, да не говорим за другите грешки.

По отношение на видеонаблюдението нашата организация го счита за сравнително успешен експеримент за малкото време, за което беше въведено. Поне показва какво се е случило в секционните комисии, показва как не трябва да се брой и показва, че трябва да мислим за начина на отчитане на гласовете, който да бъде по-справедлив. От тази гледна точка видеонаблюдението беше полезно, защото извади недъзите на изборния ден след неговото приключване, а именно отчитането на резултата.

По отношение на параваните мисля, че всички имаме консенсус и това, което е написано отзад като предложение напълно заставаме зад него.

Благодаря.

ВЕЛКО МИЛОЕВ: Аз имам предложение да приключим с тази точка, като Надежда Гологанова предлагам да направи една нова чиста версия или Цветелина Пенева, въз основа на това, което си записахте от

изказванията. И втората стъпка не знам по какъв начина да бъдат окуражени повече колеги да се включат следващия път и да са го прочели. Следващият път точка по точка, а не всичко наведнъж.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Може би трябва да имаме по-интензивна комуникация и да си разменим в писмен вид становищата, които сега изказахме и може би това е нещо, което трябва да призова. Това което говорихме сега, аз съм записвала основната част от изказванията на колегите, но възможно е да съм пропуснала нещо. В този ред на мисли, може би е хубаво всеки от нас, който се изказа и взе отношение тази вечер, да напише няколко реда, за да не се окаже пропуснато неговото мнение и становище при компилацията на документ, по който намерим консенсус по точките и параграфите.

Колеги, ако искате да затворим дискусията по тази точка и да преминем към точка разни.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Моля, дай някакъв срок.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: До четвъртък в който всеки от нас, който има какво да каже по въпроса може да го формулира, да го напише.

ВЕЛКО МИЛОЕВ: А тези, които не са участвали днес?

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: На тези, които не са участвали днес, няма как да им разкажем цялата дискусия в подробности, защото доста неща изговорихме. Освен да им изпратим отново предложенията, които ги имахме с призив до четвъртък да се включат.

ВЕЛКО МИЛОЕВ: Може и така.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Аз така предлагам, защото не съм убедена, че ако седнем да пишем, аз или Надя ще изчерпим всичко, което се каза тази вечер, без да имаме стенографския протокол.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Аз също не се наемам, защото не си водих никакви подробни записки.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Аз си водих основни, но не бих казала, че са подробни. Нека да си дадем срок до четвъртък до 18.00 часа, в който всеки от нас тук присъствалите и тези които не са присъствали, да си напишат корекции и коментари по документите, които сме споделили и това, което Велко Милоев онзи ден изпрати, това което Румяна Дечева написа, да го препрати отново с коментарите на Ива Лазарова компилирани вътре.

Съгласни ли сте така? Считаме, че имаме консенсус, затова. Затваряме тази точка.

Продължаваме с **точка втора** – р а з н и.

Заповядайте, дискусиата е отворена, нещо ако имате да споделите.

Имате думата.

СТЕФАН МАНОВ: Моето предложение беше, още сега да приемем периметър на анализа, от който периметър да изключим екзотичните за българската изборна история идеи, които никога не са влизали в сила и които надхвърлят, така да се каже, консенсусните въпроси, по които досега сме разговаряли. Ще ги кажа – гласуване два дни, образование за СИК, премахване на медийните пакети, преброителни центрове и машинно броене. Тези теми да не са част от анализа. Това беше моето предложение. По тях имаме много спорове, нямаме общ консенсус и ще е хубаво да достигнем до документ. Да добавим към темите, които са оценка за работата на СИК, на РИК, което обичайно сме имали. Темите са две групи. Технически подобрения, каквато е формата на протокола например и някои по принципни, да се ползват или да не се ползват в пълнота с възможностите за машинно отчитане на резултатите, тоест на флашките. Аз така бих очертал периметъра, което означава горе долу в три страници, четири да сме написали най-много този документ в обозримо бъдеще. Това е моето предложение като рамка. Иначе не го усещам да стане скоро.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Преди да подложа на гласуване предложението на Стефан Манов, давам думата на Надежда Гологанова.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: От предложението на Стефан Манов предлагам да се махне за образованието на СИК, тема която многократно сме разглеждали и предлагали в наши анализи в най-различни варианти, включително сме имали и за образование реално да има изисквания или за обучение и сертифициране, тоест това е тема, която според мен не трябва по никакъв начин да се изключва.

СТЕФАН МАНОВ: Ценз е едно, а обучението е тема по която сме говорили. За образователен ценз темата е щекотлива.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: За образователен ценз няколко пъти сме имали и е имало най-различни предложения, дали да е само председателя или секретаря, дали да е осми клас или десети клас, някакво образование да се изисква, защото това което в момента фигурира в Изборния кодекс, да владее български език е толкова не ясно написано и не се проверява и спазва от никого, че няма смисъл от този текст.

ВЕЛКО МИЛОЕВ: След като не затворихме точката да кажа и аз. Аз си представях три, четири седмици в разумно време съставяне до голяма степен на материала. Идеята за изключване на теми ще ни затрудни в постигането на общо съгласие. Не сме готови днес да гласуваме коя тема да, коя тема не. Преброителните центрове са включени като перспектива и като експеримент. Няма никаква пречка по същия начин, по който беше въведено и машинното гласуване. Купуват се малък брой машини, тестваха се. Това може да започне да се прави. Ние не казваме, че броим с машини на есен. Да се започне пред обществото, да се видят някои първи стъпки.

За образователния ценз, не знам дали е ясно, какъв огромен проблем за партиите е да намерят хора за секциите. Аз съм бил с тези хора

в пет различни състава на секционни комисии в нашето село и като съм гледал и като наблюдател на други секции и на обучения, това е нивото. Няма избор. В нашето село тази година за втори път бяхме двама от самото село. Всички други са от по близките градове. Откъде ще ги вземете образованите? Да, вярно е, че сме писали и за образователен ценз и за задължително обучение. Как ще ме накарате да отида на обучение? С какви стимули или принуди ще ме накарате да присъствам на обученията. Те по цял следобед нищо не правят в тези секции и не отварят Методическите указания да прочетат няколко реда, да знаят какво ще правят след затварянето. Ние искаме да ги накараме на сила да ходят на обучение. Няма такава принуда.

ТОДОР ГУНЧЕВ: Аз също мисля като Велко Милоев, подкрепям неговите думи с едно изключение. Не мисля, че трябва от сега да си слагаме някакво ограничение за две или за три страници. Първо, не мисля, че можем да ограничим до две или до три страници, още по-малко имайки предвид, че трябва да напишем нещата, които са на база на наблюдението. Като знам, че нашите наблюдения вече два пъти ги връщаме и знам колко страници са един такъв синтезиран доклад. Не вярвам в две, три страници да може да кажем нещо, а и не звучи сериозно според мен, това нещо.

Абсолютно съм съгласен с думите на Велко Милоев, че не би трябвало да ограничаваме с теми, защото в момента не смятам, че можем да гласуваме коя тема да остане, коя тема да не остане. По скоро бих подкрепил предложението на Цветелина Пенева, да си напишем всичко до четвъртък вечер, но пак да се виждаме да коментираме. Ако има достатъчно ясни тези, които са важни според нас, мисля че ще намерим консенсус. Отсега да си кажем по това ще пишем, по това няма да говорим, мисля че не е работещо.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Стефан искаш ли да подложи на гласуване твоето предложение?

СТЕФАН МАНОВ: Аз не виждам как в един документ ще включваме неща, като имат хора, които са казали ясно и категорично, че са против. Какво ще пишем, особени мнения ли. Да сме по-прагматични. Аз се опитах да ви очертая темите. И не са 911 000, а са 865 000 гласувалите с хартия в секции със смесено гласуване, но това е друг въпрос. Искам само да кажа, че няма да стане документ, ако включим всичко, да сме по обрани. Да загубим още три седмици и да се убедим, че няма как да стане. Как да го направим, като има организации, които ще кажат, ние сме категорично против това. И ще гласуваме и те ще пишат особено мнение. Не става така.

ТОДОР ГУНЧЕВ: Мога ли само да ти предложа нещо, което сме го правили преди това. Знаеш че има два принципни подхода. Когато не стигаме до консенсус за нещо, тогава го махаме. Другият вариант е, че когато има един или двама несъгласен, тогава го гласуваме и го приемаме. В крайна сметка не е задължително всички да харесваме едно и също и да имаме едно и също мнение. От сега да започнем да дискутираме темите, според мен от сега ще започнем в този дебат да влизаме, какво трябва да влиза и какво не трябва.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Има и трети вариант. Правила сме през годините, включваме две или три различни предложения вътре, алтернативни. Не се ограничаваме.

ТОДОР ГУНЧЕВ: Права си и това го имаше.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Това е подхода, който предложи Велко Милоев за хартия и машина.

ВЕЛКО МИЛЕВ: За уточнение. Бях написал едно и понеже Румяна Дечева каза, че няма да се съгласят да се смесват хартия и машина в една и съща секция, в един и същи ден в името на постигането на това съгласие ѝ предложих това, което тогава каза. Записах го, изпратих ѝ го и тя го върна с червено. Аз не съм бил нито за два дни гласуване, нито за това да се прави актива регистрация кой с какво иска да гласува.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Мисля, че имаме консенсус. Дадохме си срок в четвъртък до 18.00 часа, кой каквото има да напише в предложенията да го напише. Велко Милоев си е дал неговите предложения. Разбира се, може да ги запълва. На база на това, което получим в четвъртък до 18.00 часа, сядаме и правим някаква компилация и изпращаме до всички и започваме да разсъждаваме върху този документ.

Приемаме го с консенсус. Мисля, че не е необходимо да се гласува.

Колеги, по точка разни, ако някой има нещо да каже по тази точка, заповядайте.

Не виждам коментари по точка разни. Надявам се на следващото заседание да бъдем в по-голям състав, за да може да чуем мнението и на останалите членове на Съвета. Това е доброволна организация. Кой когато има време и възможност, тогава присъства на заседанията.

Благодаря на всички.

Закривам заседанието на Обществения съвет.

/ Закрито в 19.25 часа /

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

Цветелина Пенева

Стенограф:

Силвия Михайлова